

Geiten: belhamels van de kudde?

Spaarzaam zijn de historische bewijzen dat geiten deel uitmaken van een schaapskudde, maar toch zien we momenteel steeds vaker geiten of bokken een organisch onderdeel van een schaapskudde uitmaken. Terwijl het in Zuid-Frankrijk doodnormaal is dat een bok de schaapskudde naar huis brengt, deed in Nederland de belhamel dat, de gecastreerde ram met een bel om zijn nek. Maar hoe zit dat dan met de taak van de Nederlandse landgeit, voorheen de Veluwse geit? Was deze geit nu armeluiskoe, schrale leverancier van melk en vlees, onderdeel van de schaapskudde of begrazer van natuurterreinen?

In 1958 werden de laatste twee landgeiten (een bok en een geit) weggehaald bij de schaapskudde van het Goois Natuurreservaat (Crailose Heide bij Bussum) en overgebracht naar Diergaarde Blijdorp in Rotterdam. Op de website van de Vereniging lezen we: 'Omstreeks 1955 werd een kudde heideschapen aangekocht door het Goois Natuur-

reservaat en gehuisvest in de schaapskooi op de Crailose heide. Om de kudde een beetje leiding te geven had de herder ergens een bok en een geit opgescharreld. Deze dieren werden van meet af aan Veluwse geiten genoemd; de plaats van herkomst was helaas niet meer te achterhalen.'

In het inventarisatierapport van Minkema

De geit in de Rhedense schaapskudde neemt nooit het voortouw

Larensche schaapskudde uit 1924

en Van Helden is er behalve op de Veluwe ook sprake van landgeiten in Drente en Zuid-Holland/Zeeland. In 1971 ontfermde het Rijks Instituut voor Natuurbeheer te Leersum zich over de dan vier geiten en vier bokken, de Rotterdamse geitengroep, die zich inmiddels in het Noorder Dierenpark in Emmen bevond. Ze werden vervolgens gekruist met rasloze dieren en uitgezet bij schaapskuddes door het hele land (aldus Anneke Clason in het boek 'Zeldzaam Huisdier' uit 1978). Er werd een geitenkudde geformeerd in de Mariapeel (zie De Oercollectie Deel II, in Zeldzaam Huisdier 2009-2).

Geitenkuddes

Vanaf dat moment krijgt de Veluwse geit niet alleen een andere naam maar ook een andere functie, de Nederlandse landgeit. Immers, nog nooit was de geit in Nederland een kuddedier geweest. Altijd waren er maximaal zo'n vier geiten onder leiding van een hoedster overdag op pad geweest; nu konden ze ineens zomer en winter 24 uur per dag op de Mariapeel verblijven (en indien gewenst schuilen in een schaapskooi). Er lopen er nu zo'n honderd bij elkaar. Een succesvol verlopen experiment. Geitenkuddes zouden in Nederland nooit bestaan hebben omdat geiten veel gevoeliger voor wormen zijn en vrijwel continu ontwormd

moeten worden. Dit zou voor een boer of herder niet vol te houden zijn geweest. Tel daarbij op het nieuwsgierige knaag- en graasgedrag van de geit en de reden waarom er geen geitenkuddes in Nederland hebben bestaan is duidelijk. Ook gemengde kuddes, zoals in Afrika, van evenveel geiten als schapen hebben in Nederland nooit bestaan. Maar wel schaapskuddes met een of twee geiten?

Derde taak van geiten

Inmiddels zijn er in Nederland diverse schaapskuddes die weer voorzichtig proberen geiten bij de kudde te laten fourageren. We vroegen twee herders, Martine Otten van de Rhedense schaapskudde en Marianne Duinkerken van de Balloose schaapskudde, om hun ervaringen.

'We hebben alweer enige jaren een Nederlandse landgeit tussen de Veluwse heideschapen lopen', vertelt Martine. 'Het is een geit, maar ze neemt nooit de kop, ze is onderdeel van de kudde. We willen wel meer geiten, maar dat kan niet, omdat ze dan ook bij de schapen in de schaapskooi zouden moeten slapen en dat gaat gedragsmatig niet. Dan zouden we een aparte geitenkooi moeten hebben, en die hebben we nog niet. Een geit maakt veel ruimte voor zichzelf in de kooi, waardoor de schapen minder ruimte aan de ruiven hebben om te eten. Daarom is een apart geitenhok nodig. Ze doen het goed in de begrazing, ze eten meer de jonge opslag dan de schapen.' Marianne legt uit dat ze één geit bij de kudde hebben. 'Niet tijdens het grazen, maar aan het eind van de dag als de kudde naar de kooi moet, dan pakt ze de kop, net als een wielrenner, en staat die niet meer af. Ze is als eerste binnen.'

Dan komt Marianne met een verrassende

Balloose schaapskudde met de geit als leider voorop

uitspraak: 'Ik denk dat geiten naast de leidertaak en de melktaak nog een derde taak hadden. Je had altijd een geit bij de schaapskudde, omdat geiten op de een of andere manier gevoeliger voor infectieziekten waren. Doordat een geit eerder last had van een epidemie, kon je snel maatregelen nemen en de kudde opsplitsen om het risico te spreiden. Dit is wellicht boerenwijsheid en dus wetenschappelijk onbewezen, maar het was wel zo.'

In het boek 'Geiten' uit 2004 zegt schrijfster Jeanine Verschure dat paardeneigenaren vaak een bok hielden omdat zijn indringende geur ongewenste ziekten op afstand zou houden.

Kortom, de Nederlandse landgeit is de representant van de oorspronkelijk in Nederland voorkomende geit, het Nederlandse landras. De lagere stand gebruikte deze geit voor melk, vlees, mest (brandstof) en wellicht haren, zijn taak in de stal (als verdrijver van besmettelijke ziekten?) en als onderdeel van de kudde. Enkele uitzonderingen daargelaten was de Nederlandse landgeit geen succes als melk- of kaasleverancier en is als vleesleverancier nooit uitgeprobeerd. Na 1971 kwam er een nieuwe taak bij: als begrazer van natuurgebieden in kuddevorm van alleen geiten.

Het lijkt erop dat de landgeit naar believen functioneel wordt omgevormd. ●